

MESCİD, CAMİ VE CEMAAT ADABI

*“Şüphesiz mescitler, Allah’ındır, onun için Allah’ın yanında başka birine dua ve ibadet etmeyin.”*¹

Ayette iki hususa dikkat çekilmektedir. Biri, “mescitlerin Allah’a ait olması” diğeri ise “Allah’tan başka hiç kimseye kulluk edilmemesidir.”

* Ayetteki “mescitler” kelimesini “secdeler” anlamına aldığımız zaman “mescitler Allah’ındır” cümlesi secde sadece Allah’a aittir, sadece O’na yapılır anlamına gelir. Allah’tan başka her hangi bir varlığa secde etmek şirk yani Allah’a ortak koşmaktır. İnsanın yaratılış gayesi olan “kulluk” görevinin zirvesi “namaz”, namazın zirvesi de “secde”dir.

* Ayette geçen “mescitler” kelimesini “secde edilen yerler” anlamına aldığımız zaman “mescitler Allah’ındır” cümlesi; yeryüzünü Allah yaratmıştır, dolayısıyla hem ibadet için yapılmış özel mekânlarda/camilerde hem de yeryüzünün tamamında Allah’tan başkasına secde etmeyin, kullukta bulunmayın demek olur. Peygamberimiz (S.A.V.):

*“Küre-i arz bana bir mescid ve temiz kılındı. Ümmetimden her kim bir namaz vaktine ulaştı mı nerede olursa namazını kulsın.”*²

*“Yeryüzü benim için temiz ve mescid kılındı. Bu itibarla bir insan nerede namaz vakti olursa orada namazı kılar”*³ buyurmuştur. Mescitlerin Allah’a ait olduğunun bildirilmesi sadece Allah’a ibadet edilmesi gerektiğini ve bu mekânların değerini ifade eder.

* Ayetteki “mescitler” kelimesini “secde uzuvları” anlamına aldığımız zaman “mescitler Allah’ındır” cümlesi; secde uzuvlarını Allah yaratmıştır, bu uzuvlar, Allah’ın rızasına uygun kullanılmalı, secde uzuvları ile sadece Allah’a secde edilmelidir anlamına gelir. Secde uzuvları “Yedi uzuv üzerine secde ile emrolundum”⁴ hadisinde açıklandığı üzere alın-burun, iki el, iki diz ve iki ayaktır. Secdede yere temas eden uzuvlar bunlardır. Allah’ın verdiği bu organlarla O’ndan başkasına secde edilmemesi emredilmiş olmaktadır.

Ayet bize namaz ibadetini, özellikle namazın zirvesi olan secdeyi, secde yapılan mekânların ve Allah’a kulluğun önemini ve kulluğun Allah için yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

Mescitler/camiler; Müslümanın hayatında vazgeçilmez mekânlardır, okunan hutbe ve yapılan vaazlarıyla bir mekteptir, kılınan namazları ve yapılan dualarıyla bir mabettir. Müslüman, bayram ve cuma namazlarını zorunlu olarak, günlük namazlarını ise mümkün olduğu kadar camilerde kılar. Çünkü namazları camilerde cemaatle kılmak, imanın âlâmeti, İslâm’ın şiarıdır.

*“Kişinin cemaat ile kıldığı namazı evinde veya çarşıda kıldığı namazdan 25 derece daha faziletlidir. Bu fazilet şu şekilde gerçekleşir: Biriniz güzelce abdest alır, sırf namaz kılmak için camiye gelirse camiye varıncaya kadar attığı her adım için bir sevap verilir ve bir günahı silinir. Camiye girdiği zaman namaz için beklediği sürece namaz kılmış gibi sevap kazanır. Melekler bu kimseye dua ederler. Kimseye eziyet etmediği ve abdestli olduğu sürece; ‘Allah’ım! Bu kulunu bağışla, ona merhamet et ve tövbesini kabul et’ derler.”*⁵

Cemaat olmak, insan kalabalığı değil bir bilinç ve irade eylemidir, Peygamberimizin belirlediği kurallara uymayı ve belirli bir disiplini gerektirir.

¹ Cin Suresi, Ayet:18.

² Müslim, Mesacid, 1.

³ Müslim, Mesacid, 3.

⁴ Müslim, Salât, 230)

⁵ Ebû Dâvûd, Salât, 49, I, 378; Müslim, Mesâcid, 282, I, 462.

Mescitler Allah-u Teâlâ'ya ibadet amacıyla yapıldığı için büyük bir şerefe sahiptir. Bu yüzden her mescide “*Beytullah (Allah'ın evi)*” denir. Bir mescit kıyamete kadar mescittir. Mescide saygısızlık veya tecavüz, Allahu Teâlâ'nın hukukuna tecavüz anlamı taşıyacağı için uhrevî sorumluluğu gerektirir.

Rasûlullah (S.A.S.) mescidlerin vakar ve sükûnetinin korunması için de şu emirleri vermişlerdir:

“*Cami ve mescide (getirilmesi sakıncalı) küçük çocukları, akli dengesi yerinde olmayanları camiye getirmeyin; ticareti, alış-verişleri camide yapmayın; husumetlerinizi camide dile getirmeyin; orada seslerinizi yükseltmeyin; hadleri orada tatbik etmeyin; orada birbirinize kılıçlarınızı çekmeyin. Abdest alma yerlerini kapılarından dışarılarda yapın ve Cuma günleri cami ve mescidlerinizi güzel kokularla kokulandırın.*”⁶

A. CAMİYE GİRMEYEN EVVEL ADAPLAR

Abdestli Olmak

Güzel ve usulüne uygun abdest alınmalı, özellikle Cuma günleri gusül (boy) abdesti alınarak camiye gidilmelidir. Müslümanların bir zaruret bulunmadıkça içeride kalmak, belli bir zaman geçirmek üzere abdestsiz olarak camiye girmeleri caiz değildir. Bir ihtiyaç, iş ve zaruret söz konusu olduğunda camiye abdestsiz olarak girilip çıkılabilir, bir müddet kalınabilir. Cami ve mescidlere cünup veya kadınların özel hallerinde girmeleri caiz değil yani haramdır.

Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

“*Ben, mescidi hayızlıya ve cünübe helâl kılmıyorum.*”⁷

Temiz Elbiseler Giyilmeli

“*Ey Âdemoğulları! Her mescide gidişinizde güzel giysilerinizi giyin ve yiyin, için, fakat israf etmeyin, çünkü Allah israf edenleri sevmez.*”⁸

Bir hadis-i şerifte de buyuruluyor ki:

“*Namaz kılariken en iyi elbisenizi giyinin. Allahü Teâlâ, kendisi için ziynetlenmeye, süslenmeye en layık olandır.*”⁹

Namazı, iş elbisesi ile ve büyüklerin yanına çıkamayacak elbise ile ve pis kokulu elbise ve çorap ile kılmak mekruhtur.

Önemli kimselerin huzuruna çıkan kimsenin şık, temiz elbise giymesi gerekir. Allah'ı Teâlâ'nın huzuruna durulduğu zaman, buna daha çok dikkat etmeli, büyüklerin karşısına çıkılamayan elbise ile namaz kılmamalıdır!

Evinde temiz ve bol pijama ile veya gecelik ile namaz kılmak mekruh değildir. Ancak camiye pijama veya şortla ile gelmemelidir!

⁶ Taberani, el-Mu'cemu'l-Kebir, c.8, s.132; c.22, s.57.

⁷ Ebu Davud, Tahâre, 93, H.232.

⁸ Araf Suresi, Ayet: 31)

⁹ Beyhaki.

Giyilen Elbiseler Tesettüre Uygun Olmalıdır

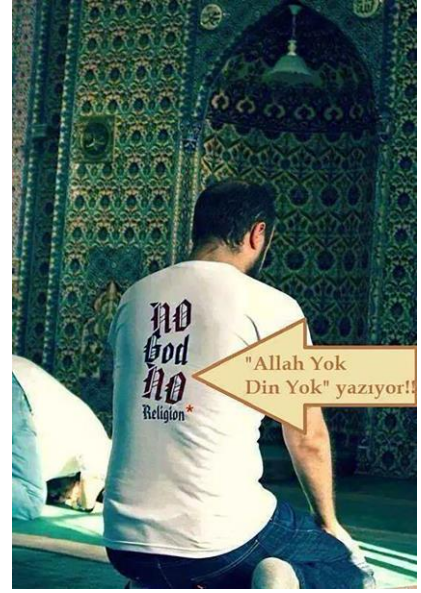
Elbisenin, içini gösterecek kadar şeffaf, vücut hatlarını belirtecek kadar dar, diz kapağının üzerinde şortlar, avret yerlerini sıkın taytlar olmaması gerekiyor. Bu sebeple elbisenin vücudu göstermeme ve beden hatlarını belli etmeme noktasında bir eksiği olmamalı. Sadece moda olduğu için dinimizde uygun olmayan kıyafetleri de giyebiliyoruz. Oysa erkek giyiminde de tesettür konusu kadımsı kadar önem taşıyor. Kıyafetlerin avret mahallini belli etmeyecek kadar bol olmasının yanı sıra kadımsı bir görüntüyü andırmayacak renk/biçimler tercih edilmeli. Erkeklerin çok dar kıyafetler giymesinin dinimizde mekruhtur.

Bu tarz kıyafetlerle namaz kıldığında hareket ettikçe kıyafetlerin sıyılması sonucu namaz da zarar görüyor.

Üzerinde uygunsuz yazılar ve resimler olan

giyeceklerle mescide gidilmez. Camiye gelen ve özellikle gençlerimizin cami adabına uygun olmayan ve genelde reklam, slogan ve sembol içerikli yazılı ve resimli tişörtler, çoraplar, çirkin ve yırtık kot pantolonlar giyilmesi, göğsü bağı açık kıyafetler giyilmesi, özellikle yaz aylarında giyilen ve rükû ve secdeye gidildiğinde setr-i avret'e uygun olmayan kıyafetler giyilmesi hem hoş değil hem de mekruhtur.

Bayanların da mescid veya camilere tesettürlü girmeleri, yerli yabancı turistlerin giyimlerine dikkat etmeleri gerekir.

Erkeklerin namazda başlarını örtmeleri ise sünnettir.

Çinli Müslümanlar

Türkiye Müslümanları

Çirkin Kokular Varsa Gidermek Ve Güzel Koku Sürünmek

Câmilerin ilk yapılış gayesi Allah'a ibadettir. Camiye giderken temiz giysiler giymek, sarımsak, ter, çorap, sigara ve benzeri kötü kokulardan temizlenmiş olmak cami adabının gereğidir. Sarımsak-soğan gibi kokulu bir şey yiyen kimsenin camiye gelmemesi ile Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

*“Her kim bu pis kokulu sebzeden bir şey yerse, sakın mescidimize yaklaşmasın. Çünkü melekler insanların rahatsız oldukları şeylerden rahatsız olurlar.”*¹⁰

Peygamberimiz camilerin temiz tutulmasını ve bakılmasını emretmiştir.¹¹ Yeryüzünün cennet bahçeleri olan camilerin¹² içi, dışı ve çevresinin temizliği, bakımı, düzeni, bahçesinin çiçeklendirilip ağaçlandırılması, şadırvanı ve tuvaletlerinin bakım ve temizliği kadar camiye gelenlerin; giysilerinin ve çoraplarının temiz olması ve pis koku bulunmaması da önemlidir. Özellikle çorap temizliğine azamî dikkat etmek gerekir.

Bazı cemaat camiye yalın ayak gelmektedir. Bu da doğru değildir. Çıplak ve özellikle ıslak ayaklar varsa halılara mantar mikrobunun bulaşmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple camiye mutlaka temiz çoraplarla gelmelidir.

Camiye Koşarak Gitmemek

Peygamberimiz (S.A.V.) şöyle buyrulmaktadır:

*“Bir kimse evinde güzelce temizlenir ve farz namazını kılmak üzere mescidlerden birine giderse, adımlarından biri, günahlarını siler, diğeri de derecesini yükseltir.”*¹³

Evde abdest alıp kapıdan sağ ayağını atarak çıkmak, mescide ağır, fakat sık adımlarla, sakin ve vakarlı bir şekilde yürümek. Koşup acele etmemek gerekir.

Peygamberimiz bir gün namaz kılariken ayak patırtıları duydu. Namaz bitince:

- “Gürültünüz neydi?” diye sordu.

- “Namaza yetişmek için acele ettik” dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz:

- “Bir daha böyle yapmayın. Namaza yavaş ve vakarlı geliniz. Yetiştiginizi kılar, yetişemediğinizi tamamlarsınız”¹⁴ buyurdu

Cemaate devam edenlerden mükâfatı en çok olanlar evi camiye en uzak olanlardır. Camiye giderken atılan her adıma sadaka mükâfatı vardır. Cemaatle namaz için evinden çıkan mümin, tekrar dönünceye kadar Allah'ın koruması altındadır.

Salih insanlar mükâfatlarının çok olması için camiye giderlerken küçük adım atarlardı. Eve dönerken değişik bir yoldan dönerlerdi ki, o yol da camiye gidip geldiklerine şahitlik etsin.

Mümkün İse Ezan Okunmadan Evvel Gitmek

Mescide eğer mümkünse namaz vaktinden evvel gitmek. Mescide erken gidip namazı bekleyen kimse, namazda imiş gibi sevab kazanır. Bu hususta sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır:

*“Kul abdestli olarak mescidde namazı beklediği müddetçe namazda gibi olur.”*¹⁵

¹⁰ Tirmizî, Et'ime 13, 1806; Nesâî, Mesâcid 16; İbn Mâce, Et'ime 59, 3365; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/374, 387, 397; Ebu Avânc, Müsned, 1/411; Ebu Ya'lâ, Müsned, 2226; İbn Huzeyme, Sahih, 1668.

¹¹ Tirmizî, Cuma, 65; Ahmed, VI, 279.

¹² Tirmizî, Deavât, 82.

¹³ Müslim, Mesâcid 282.

¹⁴ Buhârî, ezan 20. 21: cum'a 18; Müslim, mesâcid 151-153. 155; Tirmizî, salât 127; İbn Mâce, mesâcid 14; Dârimî, salât 59; Ahmed b. Hanbel, II, 237, 239, 270, 387, 452, 460, 472, 529, 533; V, 306.

¹⁵ Buhârî, Vudû', 34.

“Ashabım! Siz namazı kılmak için beklediğiniz müddetçe namazda gibisiniz. Elbette bir kavim hayırlı bir işi beklediği müddetçe hayırdadır.”

Özellikle Cuma namazlarında cemaatin camiye girmeyerek dışarıda sohbet etmesi uygun değildir.

B. CAMİ İÇİNDE ADAPLAR

Sağ Ayakla ve Duayla Girmek

Peygamberimiz (S.A.V.): “Mescide giren, Peygamberinize selam versin! Sonra, “Ya Rabbi, bana rahmet kapılarını aç” diye dua etsin.”¹⁶

Mescide sağ ayağını atarak girmek ve girerken salavat getirmek ve şu duayı okumak sünnettir.

“Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin ve sahbihî ve sellim Allahümme'ftah aleynâ ebvâbe rahmetike”

Veya “Allahümme `ftah aleynâ ebvâbe rahmetike ve `ğfir zünübena bifadlike ve keremike yâ ekreme`l-ekremine veyâ erhame`r-râhimîn” duasını okur.

Safları Yarıp, İlerle Mek İçin Kimseyi Rahatsız Etme Mek ve Tahiyetü'l-Mescid Namazını Kılmak

Camiye girildiği zaman caminin arka taraflarına değil boşa ön safa, ön saf dolu ise boş olan safa oturur, ön safa geçmek için insanların üzerinden atlamaz, camide özel bir yer edinmez.

Camiye namaz vaktinden önce geldiysek ezan okunmamış ve mekruh vakit de girmemiş ise oturmadan evvel iki rekât tahiyetü'l-mescid (câmiye hürmet) namazı kılmak Hz. Peygamber (S.A.V.)'in sünnetidir.

Nitekim Resulullah (S.A.V.): “Her şey için bir selamlama vardır. Mescidin selamlanması ise onda kılınan iki rekât namazdır.”¹⁷

Vaaz ve Ezan Dinleme

Camilerde vaaz, camilerin eğitim ve öğretim mekânı olmasını sağlayan çok önemli bir faaliyet ve peygamberimizin sünnetidir. Ezan ise imana, tevhide, namaza ve manevî kurtuluşa çağrıdır, sünnet-i hüda ve İslâm'ın şiarıdır. Dolayısıyla vaaza da ezana da saygı gösterilmesi ve her ikisini sükûnetle dinlemek gerekir.

Ezana saygı; ezanın meşru oluşunu, içerdiği anlamı ve dindeki yeri ve önemini kabul etmek, okunan ezana katılmak ve çağrıya icabet etmekle gerçekleşir. Ezana katılmak yani müezzinin okuduğu ezan cümlelerini aynen tekrar etmek peygamberimizin emridir:

“Ezani duyduğunuz zaman siz de müezzinin dediğini söyleyiniz.”¹⁸ Hadiste geçen “söyleyin” emrini ezanı duyan her Müslüman namaz kılma gibi bir mazereti yoksa müezzine katılır ve ezanın bitiminde ezan duasını okur. Dolayısıyla ezan okunurken Kur'an okunmaz, vaaz edilmez, selâm verilip alınmaz, konuşulmaz, müzik çalınmaz.

Özellikle camilerde vaizlerin; cemaatin ezana katılmalarına fırsat vermek ve kendileri de ezana katılarak örnek olmak için ezan başlamadan vaaza son vermeleri, ezan okunurken vaaz etmemeleri, imam-hatiplerin de aynı şekilde okudukları Kur'an'a ezan başlamadan önce son vermeleri gerekir. Bu, ezana saygının, peygamberin sünnetine uymanın gereğidir. Bu hassasiyeti göstermemek, ezana saygıyı

¹⁶ Müslim, Ebu Davud, Nesai.

¹⁷ İbn Hibban, es-Sahih, nr. 362; Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya, 1/166-168.

¹⁸ Müslim, Salât, 10.

ihlâl eder. Bütün Müslümanların özellikle cami görevlilerinin ezana saygı gösterilmesini sağlamak için gereken titizliği göstermeleri gerekir. Bunun için müezzinlerin ezanı çok güzel bir eda ile okumaları, ses cihazının ayarını çok iyi yapmaları; vaizlerin de vaazı ezan başlamadan sonlandırıp cemaatin ezana katılmalarına fırsat vermeleri gerekir.

Camiye girildiği esnada ezan okunmaya başlandığında Kur'an okunmuyor veya vaaz veriliyorsa ezan oturmadan ayakta dinlenir.

Camide Oturma Adabı

Cemaatin saf düzeni oluştururken imamın arkasından oturmaya başlanmalı, camiye geç gelenler boş bulunduğu yerde oturmalı, ön saflara geçmek için cemaati rahatsız etmemelidir.

Camide oturmak sevaptır. Hadis-i şerifte, *“Beş şey ibadettir: Az yemek, camide oturmak, Kâbe'ye, Mushafa ve âlimin yüzüne bakmak”*¹⁹ buyuruldu.

Kimi kardeşlerimiz Cuma namazı için camiye gelmekte ancak hemen camiye girmek yerine caminin bahçesinde oturmaktadırlar. Bu büyük bir mahrumiyettir. Bir an evvel camiye girmeli, ibadetle meşgul olmalıdır. Camide sadece oturmak bile ibadettir.

Camide Kur'an okunuyor veya vaaz yapılıyorsa dikkat ve saygı ile dinlemeli, namazdan önce veya namaz aralarında zaruret olmadan kiblede başka yöne dönerek oturmamalıdır. Namaz kılana karşı yüzü dönerek oturmak doğru değildir, mekruhtur.

Çok kimse, sandalyeye, koltuğa oturmaya alıştığı için camide diz üstü oturamıyorlar. Ya bağdaş kuruyorlar veya ayaklarını dikerek oturuyorlar. Saygıya uymayan bir tavırla, ayakları uzatarak veya dizlerini dikip karnına çekerek, ellerini de dizlerini bağlayacak şekilde birbirine geçirecek oturmamalıdır. Bu oturuşu (it oturuşu) Peygamber Efendimiz yasaklamıştır.

Son zamanlarda camilerde tabure ve sandalyeler çoğalmaya başladı. Camilerimiz adeta kiliselere benzer duruma getirildi.

Namazı normal şekli ile ayakta kılmaya gücü yetmeyen kimse için asıl olan, namazını oturarak kılmaktır. Böyle bir kişi namazını kendi durumuna göre diz çökerek veya bağdaş kurarak yahut ayaklarını yana ya da kibleye doğru uzatarak kılar. Nitekim Hz. Peygamber (S.A.V.) nasıl namaz kılacağını soran hasta bir sahabeye: “Namazını ayakta kıl. Eğer gücün yetmezse oturarak, buna da gücün yetmezse yan üzere kıl”²⁰ buyurmuştur.

¹⁹ Suyuti, Cami'us-sağir, Hadis No: 3966; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 43493; Deylemi, Musned-ul Firdevs, 2/190 no:2969; Suyuti, Nebhani, el-Fehu'l Kebir, No:6097, 1/566).

²⁰ Buhari, Taksiru'As-Salat, 19.

Kiyamda

Rüku halinde

Secde halinde

Kibleye karşı tükürmek böyle çirkin bir davranış olunca, özürsüz kibleye karşı ayak uzatmak nasıl misafirin, büyüklerin, anne ve babanın, âlimlerin huzurunda ayakları uzatarak oturmak hoş değilse, edebe uygun değilse, Allah'ın Beytinin bulunduğu tarafa, kibleye doğru tükürmek ve ayak uzatmak da doğru değildir.

Saf Düzenin Düzgün Tutulması

Peygamberimiz (S.A.S.), saf düzenini en önde erkekler, onun arkasına ergenlik çağına gelmeyen erkek çocukları, onların arkasına da kadınlar olacak şekilde düzenlemiştir.²¹ İmama uyacak kişi sadece bir erkek ise imamın sağına durur. Soluna ve arkasına durmak sünnete aykırı olduğu için mekruhtur. İmama uyanlar birden çok iseler imamın arkasına dururlar. Ön saf dolunca ikinci saf oluşturulur. Ön safta yer varken ikinci safa durulmaz. Ön safta namaz kılmamanın sevabını peygamberimiz şöyle açıklamıştır:

*“İnsanlar ezan okumanın ve ilk safta yer almanın sevabını bilselerdi, ön safta durabilmek için kur'a çekmekten başka yol bulamazlardı.”*²²

Caminin önlerinde yer varken arka taraflarda saf tutmak mekruhtur. Birçok camilerde imamın arkasında bir iki saf tutuluyor, müezzin ve birkaç kişi veya sadece müezzin, müezzin mahfilinde saf tutuyor. Bu, kesinlikle sünnete ve cami adabına aykırıdır. Saflar sağ omuz ve ayak hizasına göre ayarlanmalı ve düzgün tutulmalıdır.²³ Peygamberimiz (S.A.S.):

*“Saflarınızı düzgün tutunuz, çünkü safların düzgün olması namazın kemalindedir.”*²⁴

Peygamber Efendimiz (S.A.S.) bir gün ashabına:

“Meleklerin Rableri huzurunda saf bağlayıp durdukları gibi saf bağlasanız ya!” buyurmuş. Ashab; *“Yâ Resûlallah! Melekler Rablerinin huzurunda nasıl saf bağlayıp dururlar?”* diye sorduk. Şöyle buyurdu: *“Onlar öndeki safları tamamlayıp birbirine perçinlenmiş gibi bitişik dururlar”*²⁵ sözleriyle saf düzeni konusunda cemaati uyarmıştır.

İmamın arkasını âlim ve fazilet sahibi kişilere bırakmak efdaldır. İbn Mesud (R.A.)'ın ifade ettiğine göre Peygamber Efendimiz (S.A.S.): *“Hemen arkama, sizden akıl ve dirâyet sahibi olanlar dursun. Sonra tedricen bunları takip edenler, sonra da onları takip edenler dursun”*²⁶ buyurarak bu duruma işaret etmiştir. Burada akıl ve dirayet sahibi'nden maksat ilimce, tecrübe, mevki ve makamca

²¹ Müslim, Salât, 132

²² Müslim, Salât, 129; Buhârî, Ezan, 9, 32.

²³ Ebû Dâvûd, Salât 93, 98.

²⁴ Ebû Dâvûd, Salât, 94.

²⁵ Müslim, Salât 119; bk. Ebû Dâvûd, Salât 93; Nesâî, İmâmet 28.

²⁶ Müslim, Salât 122; Salat 123; Ebû Dâvûd, Salât 96.

ve hatta yaşça daha ileri olanların, kısaca Müslümanlarca “büyük” addedilenler kastedildiğini anlıyoruz.

Bir saf dolmadan arka safa durulmaz ve mümkün olduğunca saflar arasında boşluk bırakmamaya özen gösterilir. Öyle ki omuzlar birbirine değecek şekilde saflar sık bağlanır. Ve safta duranların hepsinin aynı hizada intizamlı bir şekilde durmasına itina gösterilir. İmamın da safların sık ve düzgün olması için cemaati uyarması ve gerektiğinde müdahil olması güzel bir davranıştır. Nitekim Peygamber Efendimiz (S.A.S) cemaatin saflarını kontrol eder ve saflardaki bozukluğa bizzat müdahalede bulunurdu. Namazda safların düzgün tutulmasını emreder ve safların karışık ve düzensiz olmasının saf tutan müminlerin kalplerine ihtilaf ve karışıklık sokacağını ifade buyurlardı.

Efendimiz Aleyhisselatü Vesselam diğer bir hadisi şeriflerinde de: “Safları düzgün tutun, omuzları bir hizaya getirin, boşlukları doldurun, safa girerken kardeşlerinize, ellerinizi hafifçe dokundurun, şeytana açık yerler bırakmayın. Kim safları sık tutarsa Allah onu hayra erdirtir. Kim de saflar arasında boşluk bırakırsa Allah onu hayra erdirtmez”²⁷ buyurmuştur.

Cep Telefonu Kapatılmalı ve Ses Cihazının Sesi Ayarlanmalı

Cep telefonları camilere teknolojinin getirdiği bir sıklıktır. Telefonunu açık tutan bir kısım cemaatin telefonu çalmakta, namaz kılanları rahatsız etmekte ve namazın hüşusunu ihlâl etmektedir. Telefonları kapatmasak bile mutlaka sessizse almalı ve bunu bir görev bilmeliyiz.

Eğer beş vakit namaz kılan birisi iseniz telefonunuza oyun havaları, pop müziği yerine, unutulma halinde kimseyi rahatsız etmeyecek ve sizi utandırmayacak tondaki kısa uyarı sesleri yükleyiniz.

Bazen cemaat içinde bir hutbe esnasında cep telefonunu çıkartıyor ve mesajları okuyor. Telefonla oynuyor.

Camideki ses cihazının ayarını çok iyi yapılmalı, cemaati rahatsız edecek derecede sesi yükseltmemeli, madeni akislerle kulakları tırmalayan

ve cemaate huzursuzluk veren mikrofon kirliliğine dikkat edilmeli, cemaat az ise ses cihazları kullanılmamalı.

²⁷ Ebû Dâvûd, Salât 93, 98.

Yüksek Ses İle Konuşulmamalı

Mescitlerde yüksek sesle konuşmak mekruhtur. Çok gerekmedikçe ve özellikle vaaz verilirken veya namaz kılanlar varken dünya kelamı etmeyiniz. Hele hiç tartışmayın, dedikodu ve gıybet kesinlikle yapmayın.

Bu bakımdan ibadet esnasında, cemaati rahatsız edecek derecede yüksek sesle konuşulmaz. Başkalarının ibadet huzurunu bozacak söz ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Gerekğinde yüksek sesle olmamak şartı ile konuşmak caizdir. İhtiyaç olmadan mescitte konuşmak, gülmek, şakalaşmak, dedikodu yapmak cami adabına uygun olmadığı gibi sevapları da yok eder.

Cuma günleri hutbe okunduğu sırada hiçbir konuşma olmamalıdır. Namazda oturuyor gibi oturmalı, bu süre boyunca nfile namaz kılınmaz, başka işle meşgul olunmaz, selam bile alınır verilmez. İmamın okuduğu hutbeyi büyük bir dikkatle dinlemeli, bu arada asla konuşmamalı, kimse ile meşgul olmamalı hatta konuşana sus bile dememeliyiz.

Bir hadis-i şerifte Peygamberimiz:

*“Bir kimse güzelce abdest alarak Cuma namazına gelir, hutbeyi ses çıkarmadan dinlerse, iki Cuma arasındaki ve fazla olarak üç günlük daha günahları bağışlanır. Kim hutbe okunurken çakıl taşları başka şeylerle meşgul olursa, boş ve mânâsız bir iş yapmış olur”*²⁸ buyurmuştur.

Sadece kendi nefsinizin duyacağı bir ölçüde bir sessizlik içerisinde namaz kılınız ve dua okuyunuz. Kulağınız ağır işitse dahi bunları öyle bir sessizlik içinde yapınız ki yanınızdaki ne okuduğunuzu bilmemeli, duymamalı ve dolayısıyla şaşırıp namazını fesat etmemeli. Bağırarak ve başkalarının dikkatini çekmek zorunda değilsiniz. Namaza başlarken yaptığımız niyetleri, rükû ve secde tekbirlerini, tesbihatı ne kadar içinizden yaparsanız yapın Allah (C.C.) onu duyar.

Ebû Musa (R.A.) anlatıyor: Bir sefere (Hayber Seferi) çıkmıştık. Halk (yolda, bir ara) yüksek sesle tekbir getirmeye başladı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (S.A.V.) müdahale ederek:

- *“Nefislerinize karşı merhametli olun. Zira sizler, sağır birisine hitab etmiyorsunuz, muhatabınız gaib de değil. Sizler gören, işiten, (nerede olsanız) sizinle olan bir Zat'a, Allah'a hitab ediyorsunuz. Dua ettiğiniz Zat, her birinize, bineğinin boynundan daha yakındır”* buyurdu.²⁹

Oralarda, bağırılmaz, adam dövülmez, silah çekilmez, gelişi güzel oturulup, konuşulmaz. Konuşmak gerekse bile; çok nazik ve kibar bir usulle konuşulmalı, saygısızlık yapılmamalıdır.

Namaz Kılan Birinin Önünden Geçilmemeli

Namaz kılanın önünden geçmek caiz değildir. Ancak mescitte ön saflarda boş yer varken arka safa namaza duranın önünden geçip ileri safa gidilebilir. Burada önünden geçilen kimse cami adabına uymayarak kendi saygınlığını kendisi yitirmiştir. Şu halde cemaatin geçiş yerlerinde namaza durmamalıdır.

Namaz kılanın önünden geçilmekle namazı bozulmaz. Ancak bilerek geçen mükellef bir kişi günahkâr olur. Rasûlullah (S.A.V.): *“Namaz kılan kişinin önünden geçen kişi, bunun mesuliyetini bilse ki, orada kırk gün (kırk ay veya kırk yıl) bekleyip geçmemesi, kendisi için daha hayırlıdır”* buyurmuşlardır. Diğer bir rivayette *“yüz yıl beklemesi onun için daha hayırlıdır”*³⁰ buyrulmuştur.

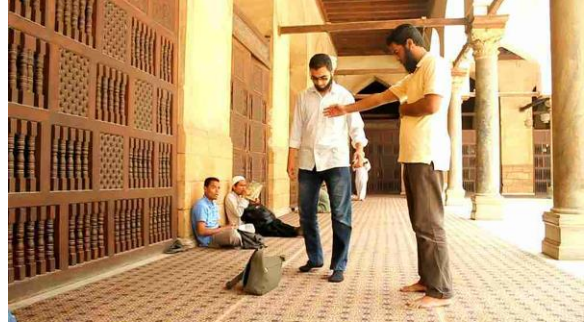
Sütre gerisinde namaz kıldığı halde, bir kişi namaz kılanın önünden geçmek isterse, Peygamber Efendimiz namaz kılanın ona mutlaka engel olmasını istemişler *“içinizden biri, kendisini gelip geçen insanlardan koruyacak bir sütreye doğru namaza durup da biri önünden geçmeye davranacak olursa onu def etsin; dinlemezse onunla mücâdele etsin, çünkü o ancak bir şeytandır”*³¹ buyurmuşlardır.

²⁸ Müslim, Cum'a 27. Ayrıca bk. Müslim, Cum'a 26; Ebû Dâvûd, Salât 203; Tirmizî, Cum'a 5; İbni Mâce, İkâmet 62, 81.

²⁹ Buhari, Daavat 50, 67, Cihad 131, Meâzi 38, Kader 7, Tevhid 9; Müslim, Zikr 44, (2704); Tirmizî, Daavat 3, 59, (3371, 3457); Ebû Davud, Salat 361. (1526,1527.1528).

³⁰ Buhari, Salat, 101; Müslim, Salat, 261.

³¹ Buhârî, Salât, 100

Büyük mescid ve camilerde secde yerinden geçmemek şartı ile namaz kılanın önünden geçilir.

Kıyamda İki Ayak Arasındaki Mesafe

Bazı cemaat kıyamda iken iki ayak arasındaki mesafeyi çok geniş tutmaktadır. Hâlbuki kıyamda iken ayakların arasını Hanefilere göre “dört parmak”, Şafîilere göre “bir karış” kadar açık bulundurmamak sünnettir. Bu sünnete riayet edilmelidir.

Cemaate Tesbih Atarak Tesbih Yetiştirmeyiniz.

Camide tesbihat sırasında, kendinizi tesbihata vereceğiniz yerde oradan buradan tesbih toplayıp, caminin ta uzağındaki cemaate atarak tesbih yetiştirmeye kalkmayınız. Eğer o cemaat cebinde en az 33’ lük bir tesbih taşıyamıyorsa bırakınız parmaklarını sayarak tesbih çeksin...

Levhalar, Yazılar ve Saatler

Bazı camilerin iç duvarlarına pek çok levha takılmış, camiler âdeta bir sergi salonu haline getirilmiştir. Bu doğru değildir, camilerin sade olması esastır, sadece Allah, Muhammed ve cihar-ı yâri güzinin isimleri yazılı levhalar takılabilir, aşırılıktan kaçınmak gerekir.

Camilerin kible duvarlarına saat takılması, çalar saat bulunması da namazın huşuunu ihlâl etmektedir. Onun için camilerde çalar saat bulundurulmamalı, pilli veya kurmalı saatler yan duvarlara takılmalıdır.

C. CAMİ ÇIKIŞINDA ADAPLAR

Sol ayakla çıkmak ve Çıkış Duasını Okumak

Mescidden çıkarken önce sol ayak dışarı atılır, öyle çıkılır. Çıkarken önce sol ayağı dışarı attıktan sonra çıkınca: “Allahümme’ftah aley-nâ ebvâbe fadlike” (Ey Allah’ım! üzerimize lütuf ve kereminin kapılarını aç) diye duada bulunmalıdır.

Namaza başlamadan önce, başladıktan sonra ve bitince Allah huzurunda olmanın gerektirdiği ciddiyet, vakar ve huşudan ayrılmamak.

Mescide giren kişi, Allah’a yaklaşmak niyetiyle girer, çıkış anı ise rızık arama zamanıdır. Böylece mescide giriş ve çıkış esnasında yapılan duaların hikmeti anlaşılabilir olur.

MESCİD VE CAMİLERİN İDARESİ VE GÖREVLİLERİ

İslâm tarihinde devlet başkanı olarak ilk imam Peygamberimiz (S.A.V)'dir. Vefat edinceye kadar beş vakit namaz, cuma ve bayram namazlarını bizzat kendisi kıldırılmış, hastalandığı zaman da Hz. Ebubekir'i vekil tayin etmiştir. Dört halife zamanında da merkezde devlet başkanı, eyaletlerde valiler şehirdeki en büyük caminin imamlığını yapmışlardır. Bazı bölgelerde halifeden ayırmak için imama “*sâhibü's-salât*” denilmekteydi. Valinin bulunmadığı zamanlarda “*sâhibü'ş-şurta*” (emniyet âmiri) ona vekâlet ederdi. Ancak Emeviler'den itibaren halifeler ve valiler istisnâ durumlar dışında imamlık yapmamışlar, bu iş için görevliler tayin etmişlerdir. Bu görevlilerin maaşı beytülmalden veya vakıf gelirlerinden ödeniyordu.

“*İmam*” olarak da adlandırılan İslâm devletinin başkanı, Müslümanların imamı sıfatı ile camilere nezaret hakkına sahipti. Eyaletlerde bu yetki, halifenin temsilcisi olan valilere ve görevlendirdikleri kadırlara ait bulunuyordu. Camilerin iç siyasetteki rolü bilindiğinden halifeler özellikle büyük camilere itina gösteriyorlardı. Hutbe halife adına okunur ve hutbede halifenin adının anılması bölgenin idareye olan itaatinin işareti sayılırdı.

Camide görevli olan kişiler *imam, hatip, müezzin, vâiz, kussâs (kıssacı, vaiz), kari, cüzhan, ferraş, bevvâb ve kayyim* şeklinde sıralanabilir.

İslâm tarihinde ilk müezzin, hicrî 1. yılda Hz. Peygamber tarafından görevlendirilen *Bilâl-i Habeşî* dir. Âmâ sahâbî Abdullah b. Ümmü Mektûm da Hz. Peygamber'e müezzinlik yapmıştır. Bunlardan başka zaman zaman Resûlullah'a müezzinlik yapan başka sahâbîler de vardı.³² Müezzin, namaz vaktinin geldiğini bildiren ezanı yüksek sesle okuyarak cemaati toplar, imamı namaza çağırır, onun gelmesi üzerine de namazın başladığını belirtmek için kamet getirir. Minareler yapılmadan önce ezan genellikle camiye yakın yüksek bir yerden okunurdu. Bilâl-i Habeşî, Mescid-i Nebvî'ye yakın en yüksek evin damına çıkarak ezan okurdu. Mekke'nin fethinde de Hz. Peygamber'in emri üzerine Kâbe'nin damına çıkarak ezan okumuştur. Müezzinlere ilk defa maaş bağlayan kişinin Hz. Osman olduğu nakledilir.

Hz. Peygamber, ashabın istekli anlarını gözeterek belli zamanlarda camide vaaz veriyordu; *Abdullah b. Mes'ûd* da bunu örnek alarak etrafında toplananlara haftada bir gün vaaz etmeyi uygun bulmuştu. Hz. Ömer döneminde *Temîm ed-Dârî*, halife cuma namazı için camiye gelmeden önce vaaza başlardı; Hz. Osman döneminde de kendisine haftada iki defa vaaz etme izni verilmişti ki bu zat ilk *kas (kıssacı vâiz, çoğulu kussâs)* olarak kabul edilir.

Camilerde kari (çoğulu kurrâ) tarafından Kur'an tilâvet edilmesi âdetine Emevîler döneminden itibaren rastlanmaktadır. İbn Cübeyr'e göre Emeviyye Camii'nde *kurrâ* sabah ve ikinci namazlarından sonra düzenli bir şekilde Kur'an okurdu.³³ Özellikle cuma vb. günlerde Kur'an tilâvetine önem verilirdi. Osmanlılar'da selâtin camilerinde *cüzhan* adı verilen kariler namazlardan önce Kur'an'dan birer cüz okurlardı. Selâtin camilerinde cüzhanlar için müstakil kürsüler yapılmıştı. Bunlar vâiz kürsülerinden daha küçük olup genellikle iki duvar arasına yerleştirilmişti. Bazı cami ve türbelerde ise ücretleri bir vakıf tarafından karşılanan ve gece gündüz aralıksız bir şekilde nöbetleşe Kur'an okuyan kariler bulunurdu.

Hz. Peygamber'in mescidini süpüren zenci bir kadın veya erkeğin bulunduğu nakledilir.³⁴ Daha sonra bu iş için hademeler çalıştırılmıştır. *Kayyim* tabiri ise aslında temizlik, lambaların yakılması, suların taşınması gibi işlere nezaret eden, mum, lamba yağı, temizlik malzemesi vb. cami ihtiyaçlarını tesbit ve temin eden kişiye delâlet ediyordur.

³² bk. Kettâni, I, 156-159.

³³ er-Rihle, s. 244 vd.

³⁴ Buhârî, “Salât”, 72, 74.

Din Görevlilerinde Bulunması Gereken Vasıflar

İslam'da ruhbanlık yani din adamı sınıfı yoktur. Ancak müctehid ve din âlimleri vardır. İslam dininin kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimiz (S.A.V.)'in söz ve hareketleridir. İslam âlimleri de bunları esas alarak içtihad yapmaktadır. Âlimler de peygamberlerin varisleridir.

İslâm birlik ve tevhid dinidir. Tevhid inancı en mükemmel ve ideal bir sosyal kaynaşma, kenetlenme, birleşme ve bütünleşme prensibidir. İşte camiler İslâm'ın özünde yer alan bu birlik ve beraberlik ruhunun insanlara kazandırıldığı, insanların birbirleriyle kaynaştığı ve toplumsal dayanışmanın temellerinin atıldığı kutsal mekânlardır.

Ülkenin her tarafına yayılan camilerin toplumsal dayanışmadaki etkinliğini gerçekleştirmesinde ve bu mekânların birlik ve beraberliğin sembolü olarak görülmesinde büyük sorumluluklar taşıyan din görevlilerinde bulunması gereken nitelikleri şöyle sıralayabiliriz.

1. Meslek sevgisi: Her meslekte olduğu gibi din görevliliğinde de meslek sevgisi önemlidir. Mesleğini severek yapacak. Bu mesleğinin yanında başka mesleklerle uğraşmamak.

2. İhlâs Sahibi Olmak: Samimiyet Allah rızası gözetilerek sorumluluklar yerine getirildiğinde verimli sonuçlar elde edilebilir. Doğru, samimi, katışıksız, dupduru; riyadan uzak olma, Allah'la münasebetlerinde dünyevî garazlardan uzak kalma ve tam bir sadakatle kullukta bulunma, Allah dışında bir şeye teveccüh etmemek, kınayanın kınamasına aldırmmamak, dünyevî bir hazzı elde etmek gibi bir arzuyla vazifesinde gevşeklik göstermemek.

3. Güzel Ahlâk Sahibi Olmak: Bu mesleğin de İmamı olan Sevgili Peygamberimizin “Güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildiğini” söylemesi bir din görevlisi için güzel ahlâkın ne kadar önemli olduğunu bize göstermektedir. İyi insan, güzel huylara sahip olan kimse demektir.

“Güzel ahlâk, güler yüzlülük, cömertlik ve kimseyi üzmemek demektir.”

“Güzel ahlâk, genişlikte ve darlıkta insanları razı etmeye çalışmak demektir.”

“Güzel ahlâk, Allahtan razı olmak demektir. Yani hayrı ve şerri Allahtan bilmek, nimetlere şükür, belâlara sabır etmektir.”

“Güzel ahlâk, haramlardan kaçıp helâli aramak, diğer insanlarla olduğu gibi aile fertleriyle de iyi geçinip onların geçimlerini sağlamaktır.”

“Güzel ahlâkın en azı, güçlülere göğüs germek, yaptığı iyiliklerden karşılık beklememek, bütün insanlara karşı şefkatli olmaktır.”

“Güzel ahlâk, yaratıcı düşünerek, yaratılanları hoş görmek, onların eziyetlerine sabretmektir.”

4. Örnek bir hayat: Din Görevlisi sadece camide değil, hayatın tümünde Din Görevlisi olduğunu unutmamalı, insanlarla hayatın her safhasında, her aşamasında karşı karşıya bulunduğunun farkında olmalıdır. Şöyle ki; insanlar, onları hep gözlemekte ve örnek almaktadırlar. Din görevlileri söz ve davranışlarıyla örnek olmalıdırlar.

5. Bilgili olmak: Dinin temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnet hakkında yeterli birikime sahip olmak, İslamın inanç ibadet ve ahlak esasları konusunda temel birikime vâkıf olmak. Din görevlileri günümüz insanının dini ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde iyi bir eğitime sahip olmalı ve bilgi seviyelerini yükseltmek olmalıdır.

6. Sabırlı olmak: Din görevlilerimizde aslında çoğu zaman zor şartlarda görev yapmaktadırlar. Farklı yaş gruplarından ve eğitim seviyesinden insanlarla karşılaşmaktadırlar. Ancak görevlerini eksiksiz yerine getirebilmek için sabırlı olmaları gerekir.

7. Pedagojik Formasyon sahip olmak: Camilerimizin hedef kitesi, yaş, akıl seviyesi, eğitim düzeyi, öğrenme isteği, cinsiyet ve diğer özellikleri itibariyle birbirinden farklı kişi ve gruplardan olduğundan cemaatin bu tür özelliklerinin eğitim açısından bilinmesi gerekmektedir.

8. Hizmet sunacağı kitleyi tanımak: Din görevlilerinin yaşadığı toplumun sosyal kültürel ve psikolojik özellikleri bakımından tanması onun hizmetteki başarısını artıracaktır.

9. Tarafsızlık: Din görevlisi toplumun her kesimine hizmet vermektedir. O nedenle insanlar arasında ırk, mezhep, parti, cemaat ayrımı gözetmeksizin herkesi kucaklayıcı bir yaklaşım içerisinde olması gerekir.

10. Halkla Kaynaşmalı: Din görevlileri sadece birtakım dini görevleri yerine getirmekle yetinmemelidir. Bunun yanında halkın içine girmeli, onlarla kaynaşmalı, dargınları barıştırmada, kişiler arasındaki problemleri çözüme kavuşturmada etkin bir rol oynamalıdır.

11. Hutbe ve Vaazların Konu Seçimi: Okunan hutbeler cemaatin bilgi düzeyine ve bulunduğu yerin durumuna uygun olarak hazırlanmalıdır. Vaazlar cemaatin dinî ihtiyacını karşılayıcı, ifrat ve tefritten uzak, eğitici-öğretici, uyarıcı, sevdirci, müjdeleyici, kötülüklerden sakındırıcı ve toplumu bütünleştirici olmalıdır.

12. Ölçülü ve Mütevazı Olmalı: Din görevlileri aşırılıklardan kaçınmalı, tavır ve davranışlarında, insanlarla olan ilişkilerinde ölçülü olmalıdırlar. Din görevlileri halkla kurdukları ilişkilerde son derece mütevazı olmalı, onlara yumuşak davranmalı ve dini hakikatleri en güzel sözlerle anlatmalıdır.

Süleyman Yapıcı

Elazığ - Aralık 2016